

Pievel islamic sut squitsch

Il Xinjiang tranter Altaj e Caracorum

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **«L'ONU sa mussa consternada da rapports davart in milliun umans empraschunads en il Xinjiang per motivs politics.» Uschia entschaiva in artigel da la «NZZ» dals 13 d'avust, firmà da redactor Patrick Zoll (Asia).**

La «Regiun autonoma uigura dal Xinjiang» (1 646 900 km², var 23 600 000 olmas) è situada en la China dal vest, a nord dal Tibet, tranter las muntognas da l'Altaj mongolic (fin 4506 m) e dal Caracorum (fin 8611 m tar il renumà Piz K2). «Xinjiang» munta per chonais «cunfin nov». La pli gronda part da la regiun uigura aveva num «Ostturkistan» tenor Meyers Konversations-Lexikon (tom 16, 5avla ediziun, 1897, p. 1123); la regenza chinaisa l'aveva dentant numnada 1884 «Kansusintsiang».

La maioritad da la populaziun era ed è tircofona. Las linguas tircas e mongolicas fan part d'ina famiglia che la linguistica numna «altaica», damai che l'Altaj separa la Mongolia dal Xinjiang turcofon e cunzunt uigur. Ils Uigurs scrivon lur lingua cun l'alfabet arab adattà.

«Ins crai d'esser en in territori da guerra»

«Le Courier» (Genevra) e «La Liberté» (Friburg) dals 11 da fanadur 2018 han publictà contribuziuns da redactor Thierry Jacolet davart ils Uigurs: «Lezs ed ils Tibetans mainan il medem cumbat. La splattischa chinaisa smatga domadus pievels (...). Ella stenschenta la populaziun e sa patruna da sias ritgezzas strategicas (petroli, gas, uranium euv.). Séverine Arsène, spezialista da la China tar l'Institut asiatic dal'Universitad da Hong Kong, rapporta: 'En il Xinjiang vegn arbitrarmain arrestà; ins snega la cultura dals Uigurs e restrenscha lur pratica religiusa.' La regenza chinaisa fa tut il pussaivel per assimilar populaziuns e religiuns, oravant tut l'islam (...). En il Xinjiang vivan 14 milliuns islamic; da quels en 11 milliuns Uigurs. In d'els, exilià en Svizra, s'indigna: 'Ils uffants ston sa trair en sco Chinois per frequentar scolas nua ch'igl è scumandà da discurre uigur' (...). Il servetsch d'infurmaziun da la confederaziun di che lezza badia 'la tenuta resoluta ed autoritara da la China areguard ils Tibetans exiliads en Svizra, sco er areguard tshellas minoritads, numna-

damain ils Uigurs.'» La «NZZ» dals 13 d'avust commentescha: «Las cifras uffizialas davart fermanzas en significativas: Tranter 2016 e 2017 è il dumber da persunas arrestadas en il Xinjiang vegnì otg giadas pli aut. 21% da tut las fermanzas da 2017 en China han gù lieu en lezza regiun nua che vivan mo 1,5% [sic!] da la populaziun dal stadi. Schurnalists da l'occident ch'han visità il Xinjiang sut la surveglianza minuziusa da las autoritads rapportan d'in veritabel stadi da polizia: I dettia dapertut posts da controlla nua che la populaziun duaja sa legitimar. Tar staziuns da viafier u entradas da martgà ves'ins detecturs da metal (...). Las forzas da segirtad cumparian cun chapellinas e cun brastocs ed autos cuirassads – pia uschè marzialas ch'ins crai d'esser en territori da guerra» (p. 5). Redactor Zoll punctuescha en la «NZZ» dals 15: «Ils egemons da Peking han mussà (...) che l'unitad da la China ha per els prioritad (...). La China sa giustifitgescha schend che sias mesiras da segirtad hajan preservà il Xinjiang da vegnir la Siria u Libia da China (...). Per ils egemons saja tut en urden uschè ditg che pasch ed urden regian» (p. 3).